

Kapitola 6

Spolková republika Německo v české zahraniční politice

Vladimír Handl

OBECNÉ RÁMCE VZTAHU VŮČI SRN

Určujícími prvky české politiky vůči Německu byly v roce 2007 otázky spojené s evropskou integrací (a to jak v multilaterální, tak bilaterální rovině), s geografickou, hospodářskou, kulturní a technologickou blízkostí (se SRN má ČR např. nejdelsí hranici, což platí i obráceně) a s historickou provázaností (v níž má nadále větší váhu zkušenost existenčního ohrožení spíše než čerpání pozitivních impulzů minulosti).

O nové kvalitě vztahů a historicky nové konstelaci v Evropě hovoří to, že se vstupem do NATO a EU odpadly při pohledu na SRN obavy o vojenskou bezpečnost a nedotknutelnost hranic. Ale jen pomalu oslabuje tendence k reflexivně defenzivní reakci spojené s minulostí, kdykoli se objeví skutečné nebo i domnělé náznaky nátlaku na Českou republiku, jejího znevýhodnění, snah o zásadní reinterpretaci dějin.

Uplatňuje se tak vliv politické kultury jako souhrnu historicky založených, politicky významných a relativně stabilních postojů a způsobů chování „státně organizované společnosti“, jež se „prostřednictvím jisté minimální míry těchto společných představ sociálně-psychologicky a symbolicky integruje“.² Ve vztahu k Německu mezi tyto představy patří historický obraz předválečného Československa, vnímání druhé světové války a poválečného odsunu sudetských Němců. Důležité, ale podstatně méně konzistentní a ustálené je vnímání Evropy (především EU) a euroatlantického prostoru, rovněž tak zásadní představy o uspořádání společnosti (zejména vztah mezi společností a trhem, role občanské společnosti) a mezinárodních vztahů (pojetí multilateralismu, globálních problémů atd.). Shoda a naopak odlišnosti v pojetí těchto a dalších otázek (čili kompatibilita politické kultury) ovlivňují podstatným způsobem politické vztahy jak s Německem, tak i s dalšími významnými partnery, s nimiž Česká republika rozvíjí intenzivní vztahy, jako jsou USA, EU a Rusko.

Potvrzuje se teze, že čím političtější je vztahová relace, tím více do ní pronikají ideologické, hodnotové a strategické preference jednotlivých ústředních aktérů a tím větší je tedy její závislost na momentální politické konstelaci a politickém a ideovém profilu vlády. Naopak, čím větší podíl věcných témat, tím jsou vztahy, „technokratičtější“ a méně podléhají politickým výkyvům. Česká politika vůči Německu snímá obě roviny: na jedné straně zůstává vztah vůči SRN (podobně jako vztahy vůči USA či Rusku) jednou z nejvíce politických relací v české zahraničněpolitické agendě. Na druhé straně je západní soused nejvýznamnějším hospodářským partnerem a neaktivnějším aktérem ve středoevropském regionu. Rozvíjejí se proto velmi bohaté a decentralizované vztahy ve všech oblastech společenského života a na všech jeho úrovních – státní, krajské, zejména v pohraničních oblastech i obecní. Za touto škálou poněkud pokulhává rozvoj vztahů v nevládní a privátní sféře.

NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA

Existenciální zájmy (zajištění suverenity, neporušitelnosti hranic, teritoriální integrity a bezpečnosti země), o nichž existuje na české politické scéně v zásadě shoda, hrály v české politice ve vztazích se SRN roku 2007 podružnou roli, protože nejsou ze strany Německa ohroženy. Naopak SRN je jako spojenec jejich spolugarantem. Opakovaně se ale objevovaly náznaky, že někteří aktéři české politiky vycházeli z neshody mezi strategickými zájmy ČR a SRN, nebo ji nevykládali do budoucnosti. Šlo na jedné straně o reflexi historické agendy, na straně druhé zejména o budoucí uspořádání EU, přístup k řešení otázky Kosovo nebo rozmístění protiraketové obrany.

Míra (ne)shody v zájmech dílčích, zejména sektorálních, se lišila případ od případu a závisela do značné míry na kompatibilitě politických modelů, které obě strany sledovaly. Vzhledem k podobnosti hospodářské struktury a blízkosti celkové kultury české a německé společnosti (vč. spotřebních návyků) českou politiku vůči SRN necharakterizoval strukturální konflikt. Charakter vztahů v jednotlivých oblastech (vč. sdílení či přejímání politických modelů) nicméně závisel na konkrétních podmínkách stejně jako na preferencích politického vedení.

Do koaliční smlouvy vládních stran a následného vládního programového prohlášení se tak SRN (na rozdíl od většiny dalších zemí) dostala, ovšem pouze v kontextu budování labské vodní cesty.³

NĚMECKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA, UDÁLOSTI

Struktura vztahů se SRN jako sousedním státem a hlavním hospodářským partnerem zahrnovala úplnou škálu celostátních, regionálních a širokou škálu nestátních institucí a struktur.

Hlavní a nejviditelnější byly samozřejmě kontakty na nejvyšší politické úrovni. V multilaterální oblasti Česká republika spolupracovala se SRN především v rámci NATO a EU (viz níže), ale zároveň i v řadě dalších mezinárodních institucí. Česká

politika nadále podporovala takovou reformu Rady bezpečnosti, v níž by Německo získalo místo stálého člena RB OSN; na druhé straně Německo podpořilo (v rozporu se spekulacemi o opaku) v poslední době neúspěšnou kandidaturu České republiky za nestálého člena RB.

Dynamicky se ovšem rozvíjely i málo spektakulární, ale o to intenzivnější bilaterální kontakty s německými zeměmi. Česká republika již do značné míry vyrovnala deficit, který v této oblasti existoval ještě v polovině devadesátých let. V té době jednak nebyl zcela doceňován význam německého federalismu a decentralizace moci a správy v SRN, stejně jako potenciál vztahů s jednotlivými spolkovými zeměmi. Jednak trvaly obavy z toho, že rozvojem styků na nižší než celoněmecké úrovni dojde k „rozmyšlení“ české státnosti. Tyto obavy k roku 2007 v podstatě pominuly, i když asymetrie ve vztazích mezi Českou republikou jako suverénním státem a spolkovými zeměmi, které mají jen omezenou mezinárodněprávní subjektivitu, svou roli hrála i nadále.

Realitou se stal rozvoj hustého pletiva neformálních, přímých pracovních vztahů a horizontálních vazeb na všech úrovních státní správy (vč. jednotlivých ministerstev) i soukromých a nestátních institucí. Již tradičně přitom vynikaly vztahy česko-saské, které dosahovaly i nejvyšší politické úrovně. Byly oprávněně vnímány jako příklad překonání negativního vlivu uvedené asymetrie. Prezident V. Klaus například pozval na návštěvu České republiky předsedu vlády spolkové země Sasko Georga Milbradta (13. října) a Drážďany oficiálně navštívil premiér M. Topolánek (26. října). Celá řada dalších setkání a jednání na nejvyšší politické úrovni se konala při jiných příležitostech a měla neformální, pracovní charakter.

Integrační politika

Potvrdilo se, že hlavní místo v česko-německé bilaterální agendě zaujímají od vstupu ČR do EU témata spojená s evropskou integrací. Odpovídá to nejen výše uvedené geografické blízkosti a kompatibilitě, ale také dosažené úrovni evropeizace politiky ve smyslu pronikání politických modelů a norem přijatých v EU do politiky na národní a regionální úrovni. Mezi oběma zeměmi existovaly podstatné rozdíly, které spoluúčovaly jejich postavení v EU. Spíše než existující strukturální odlišnosti obou zemí jako aktérů EU (zejm. tradiční téma rozdílů v zájmech a postavení velkých a malých států EU) ovlivňovala českou politiku vůči SRN její vnitřní diferenciaci, pokud jde o vnímání integračního procesu a stranické preference při určování jeho směru a cílů. Vysoká intenzita bilaterálních kontaktů v roce 2007 tak byla vyvolána nestejnou evropeizací české a německé politiky. Na rozdíl od Německa není evropská identita české *polity*, tedy strukturálně-funkčního rámce politického procesu (především vláda, parlament a prezident), nutně automaticky založena na existenci a budoucnosti EU. Jak zde, tak mezi politickými stranami (*politics*) chybí konsenzus ohledně celkové představy o cílech, parametrech a dynamice integračního procesu. Na německé straně byl sice v posledních 10 letech „permissivní konsenzus“ (tedy všeobecná, předem daná podpora) stran integrační politiky oslaben, německé předsednictví v EU ale ukázalo, že jeho základ stále trvá.

Navíc, podobně jako v Polsku, ale také například v Nizozemsku nebo Velké Británii, zvýrazní se i v české integrační politice za určité politické konstelace její

specifický „německý rozměr“. Vzhledem k významné roli, jakou Německo v EU hraje, souvisí preference jednotlivých aktérů v oblasti integrační politiky s tím, jak vnímají právě politiku SRN. To bylo zvláště viditelné u kritiků maastrichtského modelu a Evropské ústavní smlouvy, kteří se tak k německé koncepci vývoje EU vymezovali převážně kriticky.⁴ Naopak politické strany, které maastrichtský model akceptovaly a byly při jistých změnách ochotny realizovat i EÚS, nacházely s německými partnery poměrně solidní potenciál shody.⁵ Politika SRN pro tyto strany ovšem nehrála tak významnou orientační roli, jako pro odpůrce EÚS: nejbližšími partnery jim byly tradičně menší a střední státy EU jako Nizozemsko či Belgie.

Hlavním tématem se v roce 2007 podle očekávání stalo německé předsednictví EU a jeho snaha vyvést integrační proces ze slepé uličky. Vztah k předsednictví rozdělával nejen českou politickou scénu, ale i samu vládu tak, že na jedné straně KDU–ČSL, Strana zelených a opoziční ČSSD trvali na českém podpisu na EÚS a naopak ODS (a KSČM) odmítala jádro německého přístupu – snahu zachovat maximum z EÚS.

Česká republika patřila kromě Polska, Nizozemska a Velké Británie k těm členským zemím, jimž německé předsednictví muselo věnovat zvláštní pozornost. Situaci ovlivňovala názorová diferencovanost vlády, své náklady si vyžádaly i institucionální změny v koordinaci integrační politiky a pomalé utváření české vyjednávací pozice. S jistou nadsázkou lze říci, že se česká politika dlouho zabývala sama sebou přinejmenším stejně intenzivně jako jednáním s německým předsednictvím. Situace na české scéně byla tak říkajíc negativním stimulem pro intenzifikaci česko-německých kontaktů na téma evropské integrace. Na rozdíl od let 2005–2006 přitom připadla role *demandeura* z pochopitelných důvodů Berlínu, který chtěl své předsednictví dovést k úspěchu a viděl v reformní smlouvě především cestu k posílení funkčnosti a demokratičnosti EU (tedy vč. takového posílení role velkých států, které by více odpovídalo počtu jejich obyvatel – viz model dvojí většiny při přijímání rozhodnutí v radě EU). Ale prezident V. Klaus v novoročním projevu českou veřejnost před německými snahami varoval: „Buďme obezřetní i v souvislosti se snahou německého předsednictví znovu otevřít diskusi o takzvané evropské ústavě.“⁶ Šlo o poměrně nezvyklé gesto, protože členské země EU v zásadě každému předsednictví (alespoň ve veřejných projevech) vyjadřují podporu – už proto, že je stejná role dříve nebo později čeká rovněž a i jejich úspěch bude záviset na kooperativnosti ostatních partnerů. Ve svých výhradách vůči posilování bruselského centra a obraně národní suverenity vyjadřoval V. Klaus pochyby řady lidí i některých politiků v nových i starých členských zemích, včetně Německa.⁷ Jako prezident se ovšem stavěl proti hlavnímu politickému proudu EU, v němž se německá politika pohybuje.

Česká politika (vč. prezidenta) přesto našla v intenzivním dialogu s německým předsednictvím základní kompromisní rovinu a vláda se pak během červnové vrcholné schůzky EU snažila německému předsednictví dokonce přispět pokusem zprostředkovat kompromis s Polskem. Takový posun byl výsledkem velmi intenzivního a důvěrného jednání na expertní úrovni a zejména osobního dialogu, který s hlavními aktéry vedla kancléřka Angela Merkelová. Navštívila Prahu v souvislosti s předsednictvím již 26. ledna. Zlom nastal při jednání o berlínské deklaraci, kde německá strana vyšla do značné míry vstříc výhradám ODS. Aktivní roli v hledání kompro-

misní cesty sehrály zastupitelský úřad ČR v Berlíně, zastoupení ČR při EU v Bruselu i ministerstvo zahraničních věcí. Posláním MZV nebylo – jako ani dříve – korigovat či „vyvažovat“ prezidentský postoj, i když jej nutně nesdílelo. Pracovalo spíše na formování vládní pozice, která by otevřela cestu k aktivní roli české politiky. Oba zastupitelské úřady jednaly nejen s institucemi hostitelské země, resp. EU, ale snažily se prostřednictvím kontaktů na nejvyšší českou politickou scénu napomáhat procesu, v němž se v Praze formoval společný kompromisní postup vlády.

Zásadní význam mělo jednání kancléřky Merkelové a prezidenta Klause v Meisebergu v dubnu.⁸ Kancléřka místo návrhů „izolovat“ radikálního oponenta EÚS V. Klause a orientovat se na pragmatičtějšího premiéra M. Topolánka, zvolila úspěšnou taktiku přímého a intenzivního kontaktu osobně s českým prezidentem. Přes zásadní rozdílnost řady názorů, nešetřila chválou na konzistentní pozici svého partnera, její *charm-offensive* dosáhla toho, že prezident Klaus konstatoval vstřícný posun v německém postoji k jeho kritickému přehodnocení EÚS⁹ – a neblokoval už přijetí kompromisního textu vládou. Česká vláda byla zároveň pod značným tlakem ve dvou ohledech. Jednak tajná a asymetrická jednání o budoucnosti EU, jimiž se německé předsednictví snažilo dospět v daném čase k průlomovému řešení, mohla vyústit v izolaci ČR v EU. Jednak Česká republika (stejně jako Francie) neměla nejmenší zájem, aby ústavní krize EU zasáhla i její předsednictví (2009). Výsledná reformní smlouva představovala přijatelný kompromis nejen evropský, ale také česko-německý, ke kterému se však prezident Klaus již nepřihlásil.

Česká strana ocenila přínos německého předsednictví v některých sektorálních politikách: převod Průmské dohody do evropského práva, náročnější přístup kancléřky Merkelové k Ruské federaci během schůzky EU–Rusko v Samaře (avizovanou a kontroverzní snahu o novou *Ostpolitik* Německa nerealizovala), zlepšení vztahů s USA. Česká politika podpořila vizi posílené politiky sousedství (ENP+) a uvažovalo se dokonce o jisté formě spolupráce obou zemí ve vztahu k Bělorusku, Moldávii, mimo Evropu pak dokonce k Palestině. Německá politika ovšem musela ze svých dalekosáhlých plánů ohledně ENP+ slevit a soustředila se na koordinaci s Evropskou komisí, efektivní využití nového finančního instrumentu ENPI a vyjednání kompromisu mezi zastánci východní a jižní dimenze ENP v EU. Praha ocenila, že předsednictví dobře sehrálo roli „krizového manažera“ v otázce ruského embarga na „polské maso“.

Pouze na krátkou dobu se objevily nejasnosti o tom, zda SRN bude podporovat českou snahu získat právo bezvízového styku s USA. Německá strana Prahu ujistila, že podporuje zavedení bezvízového styku USA se všemi zeměmi EU.¹⁰ Méně shody bylo v postojích k otázkám klimatických změn. I zde ovšem dělicí linie procházela především českou politickou scénou: zejména Strana zelených, ale také KDU–ČSL a opoziční ČSSD v zásadě sdílely priority německého předsednictví i v této oblasti. Naopak prezident Klaus nesouhlasil s přístupem SRN i kancléřky Merkelové.¹¹ V každém případě znamenalo německé předsednictví v EU významné posílení česko-německých kontaktů ohledně evropské integrace. Dosažené kompromisy umožňovaly další spolupráci, poměrně jasně ovšem vyjadřovaly odstup liberálně-konzervativních kruhů české politiky od obnoveného integračního aktivismu západního souseda. Tím, že ODS rozhodla předat *Lisabonskou smlouvu* k posouzení

ústavnosti Ústavnímu soudu, potvrdila svůj odklon od hlavního proudu politiky SRN.

Bezpečnostní politika vůči SRN

V bezpečnostní oblasti se vztah vůči SRN rozvíjel ve dvou, do jisté míry oddělených rovinách. Na jedné straně pokračovala praktická spolupráce v oblasti vojenské i vnitro-bezpečnostní, od úrovně jednotlivých útvarů a místních služeben až po odpovědná ministerstva. Hlavním tématem roku 2007 byla příprava na vstup České republiky do schengenského systému.

Dále se proto zlepšovala vybavenost a připravenost pro přeshraniční spolupráci policie obou zemí. Asi stovka českých vojáků byla poprvé nasazena pod německým velením, a to v rámci Provinčního rekonstrukčního týmu v afghánském Fajzabádu, provincie Kunduz (do podzimu 2007). Obě strany hodnotily praktickou součinnost v oblasti vnitřní i mezinárodní bezpečnosti velmi pozitivně.

V oblasti vojensko-politické ovšem obraz tak jasný nebyl. Jednak se vztahy rozvíjely především v rámci NATO, popřípadně EU, a neměly proto primárně bilaterální charakter. Jednak bylo při spolupráci ve vojensko-bezpečnostní oblasti nutné vypořádat se s rozdíly v pojetí euroatlantických vazeb a obecně multilateralismu, které odrážely vnitřní diferenciaci české a do jisté míry i německé politické scény. Opoziční ČSSD dlouhodobě sdílela přístup SPD, Strana zelených a KDU–ČSL byly blízko pozici CDU, popřípadě německých Zelených či FDP. ODS, podobně jako v otázkách integrační politiky, nenacházela v SRN jasného stranického partnera; ve své orientaci sobě nejbližší německé strany (CDU, CSU, případně FDP) často mýjela svými vazbami na britské konzervativce a americké republikány.

Neživějším příkladem byla otázka projektu protiraketové obrany USA. V německých médiích a politických vyjádřeních se objevovala kritika snahy české vlády podílet se na americkém projektu: byla vnímána jako překonaná představa, že se bezpečnosti dá dosáhnout zbrojením.¹² Ministři Jung (obrana) a Steinmeier (zahraničí) požadovali, aby se otázka řešila na půdě NATO. Pozice české Strany zelených a některá stanoviska prezidenta Klause měly spíše blíže k multilateralistickým postojům německé vlády. Ale ministr K. Schwarzenberg zároveň poukazoval na liknavost států NATO při přijímání zásadních rozhodnutí.¹³ Levice měla obecně blíže ke skepsi ministra Steinmeiera, případně odmítavému postoji předsedy SPD Kurta Becka: například místopředseda parlamentu L. Zaorálek (ČSSD) hovořil o tom, že vzniká zcela jiný koncept bezpečnosti, který zvyšuje napětí.¹⁴

Česká vláda reagovala na rozdíly v přístupech obou stran nabídkou místopředsedy A. Vondry konzultovat s Německem otázku protiraketové obrany v rámci NATO. Živé kontakty probíhaly především na pracovní úrovni, o daném tématu ve svých jednáních s německými partnery vždy hovořil ministr Schwarzenberg, na politické úrovni se k danému tématu konala bilaterální konference.¹⁵ Odlišná stanoviska nicméně přetrvávala, pomineme-li podporu, kterou postojí české (a polské) vlády vyjádřila Erika Steinbachová, předsedkyně Svazu vyhnanců.¹⁶ Postoje obou vlád se poněkud přiblížily v létě, kdy potřebu protiraketové obrany nepřímou uznalo i Rusko svou nabídkou na společné užívání vlastního radarového zařízení v Ázerbájdžánu. Před-

stavy o realizaci projektu byly nicméně nadále odlišné: Německo i nadále hledalo zásadně multilaterální postup NATO a usilovalo o dohodu s Ruskem. Nejen na politické, ale i na expertní úrovni v SRN trvala nejasnost o uskutečnitelnosti a aktuální nezbytnosti protiraketové obrany; perspektivní význam protiraketové obrany pro bezpečnost a aktivní politiku EU zpochybňován nebyl.¹⁷ Hlavní proponenty tohoto systému v Čechách na prvním místě motivovala snaha upevnit bilaterální základnu spolenectví s USA; z tohoto pohledu šlo především o projekt politický, až v druhé řadě vojensko-bezpečnostní. Posílení blízkého vztahu k USA mělo vyrovnávat rizika spojená s Irákem, ale i rostoucí váhu Ruska a do jisté míry rovněž Německa.¹⁸ Geopolitické hledisko zdůrazňoval i premiér Topolánek, když v účasti na projektu protiraketové obrany viděl cestu, jak potvrdit „příslušnost k euroatlantickému prostoru“ a řešit tak polohu „problematického prostoru“ mezi Německem na jedné straně a Ruskem na straně druhé.¹⁹ Na jedné straně se dostalo obnoveným transatlantickým vazbám SRN pod vedením A. Merkelové uznání,²⁰ na druhé straně byl nový integrační aktivismus západního souseda a jeho vstřícnost vůči Moskvě vnímán některými aktéry jako problém, ne-li ohrožení české politiky.²¹ Podle tohoto pohledu Německo procházelo obdobím „velmocenské renesance“. Česká politika proto měla odmítnout evropskou ústavu a naopak zintenzivnit atlantickou vazbu a angažmá USA v Evropě právě prostřednictvím výstavby protiraketové obrany.²²

Jistá opatrnost ve vztahu k Německu pramenila i z jeho ochoty dohodnout se s Ruskem na problematickém projektu plynovodu Nord Stream v Baltském moři. I když Česká republika nebyla tímto záměrem přímo zasažena, naopak se plánovala výstavba nové trasy plynovodu přes české území,²³ rostoucí vliv ruské politiky a kapitálu v regionu vyvolával řadu otázek a postup Německa a německých podnikatelských subjektů přitom hrál podstatnou roli.

V jiném smyslu politická byla i otázka vnitřní bezpečnosti: Na rozdíl od vojensko-bezpečnostní sféry, v níž se v otázce protiraketové obrany projevovaly rozdíly ve strategických přístupech, byl v oblasti vnitřní bezpečnosti strategický cíl společný: efektivně fungující systém kontroly vnějších hranic a vnitřní bezpečnosti v celé EU. Ale problémy se projevovaly v otázce načasování a podmínek realizace tohoto cíle – tedy přijetí ČR do Schengenu. Vstup do Schengenu koncem roku 2007 byl pro Českou republiku prioritou, vyvolával ale bezpečnostní obavy a vnitropolitické debaty zejména v sousedních německých zemích – Bavorsku a Sasku. Bavorský ministr vnitra Beckstein ještě v srpnu soudil, že je otevření hranic předčasné „i proto, že spolupráce s Českem při preventivním boji s organizovanou kriminalitou, například při pátrání, ještě nefunguje optimálně“.²⁴ Jako předčasné vnímal zrušení hraničních kontrol i jeho nástupce Joachim Herrmann.²⁵ Nelze se zbavit dojmu, že postoj oponentů brzkého rozšíření systému často vyjadřoval i hlubší a dlouhodobou nedůvěru vůči bývalému „východu Evropy“, kterou odstraní až dlouhodobá stabilní spolupráce bilaterální i multilaterální. Česká strana nicméně rozvinula aktivní politiku na všech úrovních – od místní/příhraniční, přes zemskou až po federální.²⁶ Argumentovala jednak vysokou úrovní připravenosti a také tím, že se nepotvrdily původní obavy z růstu kriminality v souvislosti se vstupem ČR (a Polska) do EU.²⁷ Musela přitom brát v úvahu mj. německou obavu z terorismu jako důsledku migrace z Iráku.²⁸ Česká politika se

proto soustředila na přesvědčovací diplomacii a zároveň na praktické nabídky spolupráce při přípravě na novou situaci. Zrušení hraničních kontrol se tak stalo impulzem pro prohloubení součinnosti policie obou stran.²⁹ Nejen český ministr vnitra, ale i policejní prezident osobně přesvědčovali své saské i bavorské kolegy; situaci měly řešit mj. spojené hlídky a například i společný hlídkový člun na Labi.³⁰ Vznikla tzv. policejní kontaktní pracoviště v severočeských Petrovicích a v bavorském Schwandorfu, jež jsou trvale obsazená zástupci Spolkové policie, zemské policie a jejich českými kolegy.³¹ Význam přímých kontaktů se zemskou úrovní německé politiky potvrdil i dialog s poslanci zemských sněmů. Poslanci Saska, pro které v Praze ministerstvo vnitra pořádalo v květnu seminář o připravenosti ČR na Schengen, působili ve prospěch zrušení hraničních kontrol vůči vlastnímu zemskému ministerstvu vnitra a odmítli v zemském sněmu návrh extrémní pravice zrušení hraničních kontrol odložit.³² První výsledky potvrdily, že „panika spojená s obavou z nárůstu kriminality po odstranění stacionární kontroly hranic“ byla zcela neopodstatněná. Naopak se díky novým členům Schengenu předpokládal 55% nárůst podání a 130% nárůst úspěšného vypátrání hledaných osob a věcí.³³

Vstup do Schengenu ovšem zintenzivní kontakty v mnoha dalších oblastech. Budou se otevírat další hraniční přechody a rozšiřovat některé stávající – což s sebou ovšem nese i růst dopravní zátěže v dříve okrajových obcích.³⁴ Na druhé straně budou moci například fungovat smíšené česko-německé hlídky strážců přírody při ochraně Národního parku Šumava.³⁵

Historická agenda

Historická agenda zůstává v česko-německých vztazích jedním z mála „ostrovů bilateralismu“ – i když i zde obě strany zdůrazňují (středo)evropský kontext. Jako již tradičně, snažila se česká strana historická témata rozšířit a jít za rámec tématu války a odsunu sudetských Němců. V tomto úsilí nacházela podporu německé strany, která se soustředila na pozitivní stránky historické paměti – viz ocenění přínosu Charty 77 k demokratické transformaci a sjednocení Evropy u příležitosti jejího 30. výročí.³⁶

Role historických otázek ve vztahu k Německu byla dvojznačná. Na jedné straně negativní prvky historické zkušenosti nadále ovlivňovaly pohled části jak veřejnosti, tak politické elity na Německo. Prezidentský projev u příležitosti státního svátku 28. října zahrnoval mj. překvapivou výzvu „rezolutně bojovat“ proti „opakující(mu) se nastolování otázek poválečného uspořádání střední Evropy v nikoli nevýznamných politických kruzích u našeho souseda západního“.³⁷ V české společnosti převažovala podpora právního *statu quo*, nicméně pomalu klesal počet zastánců dekretů prezidenta Beneše a rostla podpora pro jejich zrušení.³⁸

Na druhé straně zároveň pokračoval pokles váhy historické agendy v současných vztazích. ČR byla pod tlakem majetkově-právních požadavků, ty ovšem pocházely od soukromých osob a jejich organizací, neměly podporu německé politiky na spolkové a pouze nepřímo na zemské úrovni.³⁹

Česká republika se však musela vyrovnávat s očekáváním spolkové politiky jako celku, popřípadě s požadavky některých zemí (především Bavorska), které byly zaměřeny převážně na morální aspekty vztahu vůči poválečnému odsunu a obracely se

v tomto kontextu zpravidla proti dekretům prezidenta Beneše. Jak ukázala realizace tzv. Paroubkova gesta (bývalý předseda vlády za ně dokonce dostal vyznamenání Seligerovy obce),⁴⁰ nebyla česká politika tomuto hledisku zcela uzavřená, trvala ovšem na tzv. kauzalitě vývoje a nesrovnatelnosti války a poválečného odsunu. Vstřícná gesta vůči Německu měla místo i na dalších úrovních. Pokračovalo obnovování hřbitovů německých obyvatel (např. Chomutov), Cheb se uvolil ukončit anabázi ostatků více než 4000 německých vojáků a vybudovat odpovídající pohřebiště.⁴¹ Na druhé straně trvaly obavy, aby se požadavky morálního charakteru nezměnily na majetkoprávní nároky, jakmile česká strana oslabí svou odmítavou pozici.

Dokumentační projekt o sudetoněmeckých antifašistech, vzešlý z tzv. Paroubkova gesta, byl důležitý i proto, že představoval českou stranu jako aktivního aktéra, který se neomezuje jen na odmítání nároků a nepřijatelných stanovisek. Projekt, který nemá obdobu ani na německé straně, začal přinášet praktické výsledky a představil první svědectví o německých antifašistech z Československa.⁴² Drobné vstřícné gesto učinil i premiér M. Topolánek, když jako první český premiér alespoň reagoval (a sice odmítnutím) na pozvání účastnit se Sudetoněmeckých dnů (v Augsburgu).⁴³

Zdrženlivé odmítání, s nímž česká strana přistupovala k otázce Centra proti vyhánění, zřejmě přispělo (kromě radikální opozice Polska) k redefinici tohoto kontroverzního projektu. MZV svou pozici vtělilo do všech relevantních dokumentů a podkladů a tento přístup sjednocoval všechny české politické aktéry. Zřízení centra převzala německá vláda a chápala jej jako „viditelné znamení“ ve vztahu vůči odsunutým. Pojíkala jej ovšem nikoli jako památník (jak zněl původní návrh spolkového Svazu vyhnanců), ale jako dokumentační centrum, spravované státním historickým muzeem; v řídicím grémium měl být zástupce organizace vyhnanců.⁴⁴ Nejen kritikové, ale i německá vláda se vyslovovala pro to, aby se do projektu zapojily Polsko a Česká republika.⁴⁵

Deset let od podepsání česko-německé deklarace bylo zřejmé, že dokument přece jen do značné míry znamenal jistou čáru za minulostí: přesunul historická témata do oblasti historického a celospolečenského diskurzu. Přispěl rovněž k odbourávání stereotypů ve vzájemném vztahu. Jako důležitý signál lze vnímat to, že většina české i německé mládeže považuje vzájemné křivdy minulosti za překonané.⁴⁶ Zásadní význam měla institucionalizace procesu vyrovnání s minulostí: Česko-německý fond budoucnosti, který vzešel z deklarace, se stal základnou pro bilaterální projekty v nejrůznějších oblastech a umožnil především provedení symbolického odškodnění obětí nacismu a později i osob nuceně nasazených na práci v nacistickém Německu.⁴⁷ Odškodnění zatím nedobdrželo asi 600 českých občanů, kteří byli nuceni pracovat pro nacisty v židovských ghettech.⁴⁸ 19. září německá vláda vzhledem k neudržitelné situaci přijala pravidla vyplácení tzv. *Ghetto Rente* (cca 2000 EUR na osobu).⁴⁹ Užitečnost práce fondu potvrdila praxe, a obě strany se proto již v roce 2006 rozhodly prodloužit existenci fondu oproti původnímu záměru o dalších deset let a zajistily odpovídající finanční zdroje. Česká vláda doplnila do fondu 75 mil. Kč a německá 7,5 mil. EUR, podobné závazky platí i pro rok 2008.⁵⁰ Nepotvrdily se tak obavy z možného *junktimu* z německé strany mezi pokračováním financování fondu a přístupem české vlády k EU.

V německém lokálním tisku byla podrobena kritice efektivita Česko-německého diskusního fóra, druhé instituce, vytvořené na základě deklarace. Jeho výroční konference, konaná v Erfurtu (5.–6. října) nicméně projednala dosud zanedbávaná témata a vyšla tak vstříc očekávání působit jako zdroj impulzů pro česko-německý dialog na odborné a celospolečenské úrovni.⁵¹ Koordinační rada diskusního fóra, vedená na německé straně poslancem Spolkového sněmu Weisskirchenem a na české senátorem Sefzigem, zároveň rozhodla o znovuvytvoření pracovních skupin fóra.⁵²

Historické otázky tak nepřestaly být pro vzájemné vztahy relevantní. I samo výročí deklarace přineslo nejen uznání, ale i projevy znepokojení zejména (ale nejen) v českých liberálně-konzervativních kruzích: sudetoněmecké krajanské sdružení bylo nadále vnímáno jako relativně vlivné a oživení se dočkala teze o údajných hlubokých emocionálních vazbách Němců na „ztracený východ“.⁵³

Trvaly i rozdíly v názorech historiků a obecněji veřejnosti obou stran na poválečný odsun. Účastníci srovnávacího projektu o právních normách používaných během válečných a poválečných let vůči německým menšinám se neshodli nejen na výsledném hodnocení, ale ani na koncepci práce.⁵⁴

Některé kroky české politiky vyvolávaly dojem nedostatečné koordinace. Tak (sudet)německá strana uvítala vyjádření ministra K. Schwarzenberga, který označil poválečný odsun sudetských Němců za vyhnání. Ale ve skutečnosti nešlo o pozici vlády, nýbrž o opakování známého osobního názoru K. Schwarzenberga.⁵⁵ Ostatní oficiální představitelé se k tomuto výroku nijak nevyjádřili, s přímou kritikou se ozvala pouze KSČM.

Historická agenda sice nelimitovala vztahy na spolkové úrovni, ale ovlivňovala úroveň zemskou, zejména vztahy mezi ČR a Bavorskem. Trvalá podpora, kterou odstupující premiér E. Stoiber poskytoval požadavkům Sudetoněmeckého krajanského sdružení, vyloučila, aby se uskutečnilo oficiální setkání s českým premiérem, o něž na závěr své kariéry projevil zájem. Na odmítnutí takové schůzky se shodlo MZV s Úřadem vlády ČR, ačkoli E. Stoiber takticky naznačoval, že reaguje na podnět premiéra M. Topolánka. Je bezesporu anomálií, že za celých 14 let své úspěšné kariéry premiéra tak E. Stoiber do Prahy ve své funkci ani jednou nezavítal. Česká politika zdůrazňovala, že byla „vždy otevřena návštěvě bavorského premiéra“, postupně se však začala orientovat na spolupráci s nástupcem Stoibera G. Becksteinem.⁵⁶ S touto nadějí byla spojena Becksteinova návštěva 15. září. I když ministr Beckstein v Praze vyzval k dialogu o minulosti a ke zrušení dekretů prezidenta Beneše,⁵⁷ byla jeho pozice vnímána jako spíše pragmatická, těžiště pozornosti spočívalo v otázkách praktické spolupráce – aktuálně především v oblasti vnitřní bezpečnosti.⁵⁸ Aktivní zájem české strany naznačilo i neformální setkání premiéra Topolánka a premiéra Becksteina u příležitosti fotbalového zápasu ČR–SRN v Mnichově (17. října) a podobné setkání předsedy ČSSD J. Paroubka během jeho návštěvy Mnichova 21. října. Tyto kontakty byly charakterizovány v českých diplomatických kruzích jako „projev oboustranných snah o standardizaci politického dialogu mezi Bavorskem a Českem“.⁵⁹ Spíše pozitivní kontinuitu než změnu ve vztazích s druhou sousední zemí SRN, Saskem, znamenala návštěva premiéra Topolánka v Drážďanech 26. 10. 2007, kde zahájil pravidelné česko-německé kulturní dny a jednal mj. o přípravě na přijetí ČR do schengenského systému.⁶⁰

Ekonomika, politické sektory a regionální spolupráce

Dynamika obchodu se zbožím a službami, stejně jako vývoj přímých investic, potvrdily, že Německo je hlavní obchodní partner ČR (31 % českého vývozu, 28 % dovozu, 29 % obratu), a to při velmi vyspělé struktuře zboží.⁶¹ SRN zaujímá střídavě 1. a 2. místo v objemu zahraničních investic (její podíl dosahuje zhruba 30 %). Do SRN směřovalo po Nizozemsku nejvíce českých zahraničních investic.⁶² Význam ČR pro německou ekonomiku byl pochopitelně nepoměrně nižší, podíl ČR v německém exportu nicméně odpovídal téměř podílu Ruska.⁶³ Uvedená asymetrie znamenala značnou závislost na německém hospodářském cyklu. Nešlo ovšem o závislost zcela jednostrannou. ČR měla značný význam především pro některé spolkové země, například zaujímala sedmé místo mezi obchodními partnery Bavorska.⁶⁴ Bavorsko představovalo nejdůležitějšího partnera na zemské úrovni (28,1 % českého vývozu do SRN a 18,9 % německého dovozu), následováno co do podílu na českém obchodě Severním Porýním-Vestfálskem a Bádensko-Virtemberskem. Čtvrté místo připadlo na sousední Sasko (8,1 % celkového obratu obchodu se SRN). Nadále se ovšem nedařilo využít možnosti hospodářské spolupráce se všemi ostatními spolkovými zeměmi ve východní části země.⁶⁵

Je samozřejmě otázka, nakolik se na tomto vývoji podílela česká zahraniční politika. Pohled na aktivity českých vládních institucí, zejména českého zastupitelského úřadu a jeho detašovaných pracovišť v SRN, ale i CzechTrade, donedávna i CzechInvest, ukazuje, že se jejich činnost dále profesionalizovala. Nejasnost ovšem zůstávala ohledně budoucnosti obou agentur. Ministerstvo průmyslu a obchodu prosazovalo jejich spojení, kdežto Rada vlády pro výzkum a vývoj je chtěla zachovat oddělené a rozšířit působnost CzechInvestu do oblasti podpory malého a středního podnikání, investic i přenosu technologií, výzkumu a vývoje.⁶⁶ Kromě specifických (a pro liberální aktéry problematických) pobídek se tyto instituce stále více zaměřovaly na informační, poradenské a stykové služby, důležité pro německé, ale ještě více pro české podnikatelské subjekty. Česká republika byla mezi německými podnikateli vyhodnocena jako nejpřitažlivější cíl pro investiční činnost především díky souhře geografických, ekonomických a kulturních faktorů. Jako předpoklad pro udržení tohoto potenciálu ovšem investoři definují zásadní kroky české politiky: provedení reformy zejména daňového a sociálního práva, snížení odvodů a efektivní boj proti korupci.⁶⁷ Česká republika sice byla nadále oblíbenou destinací pro centra strategických služeb, ale Siemens například začal připravovat přestěhování jedné své divize z Prahy do Bangaluru (Indie).

Spolupráci s regionálními partnery rozvíjely především příhraniční kraje a obce. Se vstupem do EU tato tendence dále sílila, součinnost se sousedy přes hranici měla mj. zvýšit šance obou stran získat dotace z EU.⁶⁸ Šlo o spolupráci vzájemně výhodnou, a to přesto, že v některých oborech měla česká konkurence pro sousedy likvidační charakter.⁶⁹ Vazby vznikaly i mimo příhraniční oblast: například Středočeský kraj měl od roku 2003 mnohostrannou dohodu o spolupráci se třemi regiony – Burgundskem, Opolským vojvodstvím a spolkovou zemí Porýní-Falc. 25. září hejtman Petr Bendl projednal v Porýní-Falci pravidelný program spolupráce na rok 2008.

Jihočeský kraj měl smluvně upraveny vztahy dlouhodobé spolupráce se zeměmi Horní a Dolní Rakousko a s vládním okresem Dolní Bavorsko.⁷⁰

Zvláštní význam měly operační projekty přeshraniční spolupráce, financované většinou Evropskou unií. Operační program přeshraniční spolupráce Cíl 3 Česká republika–Svobodný stát Bavorsko na léta 2007–2013 byl určen pro české kraje Karlovarský, Plzeňský a Jihočeský, a na německé straně pro 16 zemských okresů a 7 statutárních měst.⁷¹ Obdobný program česko-saský zahrnoval kraje: Karlovarský, Ústecký a Liberecký, na německé straně pak 18 regionů a 6 statutárních měst.⁷²

Česká strana neuspěla ve své snaze, dohodnout se na odbourání ochrany německého trhu práce před rokem 2011. Sama pro německé pracovníky žádá omezení nezavedla a považovala přístup SRN za diskriminační. Přitom zkušenosti i z příhraničních oblastí SRN ukazovaly, že otevření hranic po roce 1990 mělo na dané regiony vliv buď neutrální nebo dokonce pozitivní.⁷³ Přísné, složité a drahé procedury navíc omezovaly práci i v rámci tzv. kontingentu, tedy povoleného množství pracovních míst v SRN. Ministerstvu práce a sociálních věcí se nepodařilo tyto postoje překonat zejména proto, že nešlo o sociálněekonomický, ale vnitropolitický problém SRN.⁷⁴ Německé politické strany se obávaly, že by otevření pracovního trhu mohlo dokonce zvýšit podporu extrémní pravice v nových spolkových zemích (viz Sasko). Výzkumy nicméně ukazovaly, že obyvatelstvo ve své většině z otevření trhu práce nemělo strach; i ve východních oblastech obavu o zaměstnání v této souvislosti vyjadřovala pouhá třetina dotázaných.⁷⁵

Česká republika a SRN se zároveň staly konkurenty, pokud jde o získání kvalifikovaných pracovních sil. Od 16. října Německo zjednodušilo příchod inženýrů ze zahraničí.⁷⁶ Obecný program na podporu pracovních migrantů zavedla v roce 2007 i Česká republika.⁷⁷ Analýzy hovořily o tzv. „kaskádovém efektu“: neočekával se dramatický odliv českých kvalifikovaných odborníků do zahraničí a uvolněná místa by měli zaplňovat imigranti ze zemí s nižší životní úrovní.⁷⁸ Nicméně určitý nárůst počtu českých pracovníků v SRN, jichž bylo v roce 2007 okolo 12 000, se očekával.⁷⁹ Lze předpokládat, že vzhledem k blížícím se bavorským i spolkovým volbám nebude z německé strany ochota principiálně na restrikcích v oblasti volného pohybu osob pracovních sil cokoli měnit.

Ochrana životního prostředí byla dobrým příkladem rozdílné české politiky ve vztahu k SRN: na jedné straně platilo, že patřila mezi sektory, kde ČR dosáhla s Německem značnou programovou a institucionální kompatibilitu (ovšem např. otázka jaderné energetiky rozdělovala německou politickou scénu více než českou). Na straně druhé část českých politických aktérů nesouhlasila s koncepcí ochrany životního prostředí, již sdílela nebo dokonce spoluformovala německá politika. Tuto odlišnost přímo zosobňoval prezident Klaus, a to nejen ve své obecně pojaté činnosti, ale nepřímo i ve vztahu vůči kancléřce A. Merkelové.⁸⁰

Stejně jako v dalších podobných sektorech určovala témata české politiky ve vzájemných vztazích především praktická agenda, například nelegální dovoz odpadu z Německa do ČR, splavnost Labe, čistota ovzduší v západních a hlavně severních Čechách atd. Přidanou hodnotu představovala nadále projektová spolupráce ve třetích zemích (projekt twinning v Rumunsku) – MŽP se tak stalo partnerem SRN v exportu modelu EU do kandidátských, nyní již členských zemí EU. Zvláštní roli hrály vztahy na úrovni nevládního sektoru. Němečtí ochránci přírody tak přijeli podpořit

české obce v odporu proti rušení těžebních limitů. Bedřich Moldan získal titul Velvyslanec životního prostředí, který mu udělila Německá spolková nadace pro životní prostředí a Německá společnost pro zahraniční styky. Zelení z Čech a Německa bránili společně výstavbě silnice v Krušnohoří.

Významný rozměr ve vzájemných vztazích hrála, jako i v jiných sektorech, Evropská unie, a to i při řešení aktuálních otázek. Problém s nelegálním dovozem odpadu do Čech vedl ministra Bursíka k tomu, aby dal ministroví životního prostředí Sigmaru Gabrielovi jako představiteli předsednické země EU návrh na úpravu evropské směrnice o odpadu.

Politická úroveň vztahů byla ovšem méně jednoznačná. Tak čeští Zelení, ale i KDU–ČSL a opoziční ČSSD ocenili výsledek německého předsednictví a schůzky G8 jako úspěch, byť dílčí. Podobný postoj zaujala i koaliční vláda. Naopak prezident Klaus výsledek G8 označil za pouze „lívivé“ a de facto je odmítl.⁸¹

Snaha o kulturní a vědeckou spolupráci byla zaměřena především na podporu projektů spolupráce a výměny, na projekci výsledků a nositelů české vědy a kultury do SRN. Bylo dosaženo dohody o vzájemném uznávání vysokoškolského vzdělání.⁸² Na německé straně rostl zájem o češtinu, kterou vyučovalo 53 německých škol nedaleko hranic s Českem. Na základě dohody osmi škol z Euroregionu Nisa byl vytvořen společný svazek „Schkola“, jehož cílem bylo vyučovat od 1. třídy jazyk sousedního státu a umožnit dětem, aby poznaly život na druhé straně hranice.⁸³

Mimořádný počín kulturní spolupráce představuje dokončení projektu „Česká knihovna“, financovaného Boschovou nadací. Byl uskutečněn pod patronátem prezidentů obou zemí a představuje německé veřejnosti v kvalitních překladech českou literaturu poprvé v reprezentativním celku.⁸⁴

INSTITUTE

Nejdůležitější roli při definování aktuálních vztahů vůči Německu má tradičně vláda a ústřední místo v tomto procesu vždy zaujímal ministerstvo zahraničních věcí (MZV), které nejen spravovalo bilaterální agendu, ale zároveň koordinovalo zejména politické vztahy vůči SRN. S ministrem K. Schwarzenbergem v čele bylo ministerstvo vnímáno v SRN jako do značné míry nadpolitická a evropsky orientovaná instituce.

V rámci MZV ležela vždy hlavní odpovědnost za bilaterální vztahy na teritoriálních odborech. V případě Německa šlo o Odbor střední Evropy a jeho oddělení německy mluvících zemí, jež oba působily v rámci teritoriální sekce I (od 1. 1. 2008 vzhledem k reorganizaci MZV v rámci Sekce evropských zemí).

Toto navykklé uspořádání se ovšem dynamicky měnilo pod vlivem několika faktorů:

- Z dlouhodobého hlediska rozdělení kompetencí zásadně ovlivnil proces evropeizace.
- Aktuálně, v roce 2007, se uskutečnilo navíc přerozdělení zahraničněpolitických kompetencí, které provedla vláda v integrační politice.

- Podobně aktuálně se do popředí dostala témata, v nichž hlavní vládní strana (ODS), prezident, premiér a vicepremiér vystupovali v rámci vlastních kompetencí a formovali vztahy se SRN více, než bylo dříve obvyklé. Někteří aktéři zaujímali stanoviska odlišná od postoje ministra zahraničních věcí.

Výrazná evropeizace bilaterální agendy znamenala, že nejrozsáhlejší a de facto hlavní zahraničněpolitická agenda jak ČR, tak i SRN (reforma EU, vývoj evropských politik – od fungování vnitřního trhu, jednotlivých sektorálních politik až po společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, oblast justice a vnitřních věcí) již nebyla v gesci odborů bilaterálních styků. Koordinaci základních politických témat v EU – a to i ve vztazích s jednotlivými státy, tedy i se SRN – zajišťovaly jednotlivé odbory, působící v rámci Sekce Evropské unie. Proto, když MZV navštívil ke konzultacím státní tajemník pro evropské záležitosti německého ministerstva zahraničních věcí Silberberg (30. října), zajišťovala jednání právě Sekce evropské unie, nikoli teritoriální sekce I. Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku zase řídil odbor SZBP, působící jako součást Sekce bezpečnostně multilaterální.

Další oslabení kompetencí nejen teritoriálního odboru, ale i celého ministerstva přinesl přesun podstatné části koordinačních agend v oblasti evropské integrace na nově vzniklý Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, který na pracovní úrovni připravoval a zajišťoval mj. jednání vládního Výboru pro EU. V kompetenci teritoriálního odboru tak zůstala „pouze“ agenda, která nebyla prioritně agendou EU/NATO, a ze své podstaty zahrnovala vzájemné kontakty obou zemí. Patřila sem proto koordinace běžného chodu bilaterálních styků, definovaných politickou smlouvou z roku 1992 a deklarací z roku 1997⁸⁵ na národní úrovni a pomoc rozvoji takových styků na úrovni regionální a v příhraničních oblastech.

Důležitou institucionální změnou, spojenou s procesem evropeizace, byla decentralizace politiky, kdy jednotlivá ministerstva a vládní instituce vstupují do přímého kontaktu s partnery v odpovídajících institucích v zemích EU. Jde přitom o vztahy nejen na vysoké, ale i na pracovní/referentské úrovni.

Trochu paradoxně vedl proces evropeizace i k posilování tzv. heroického principu v zahraniční politice. Růst role tzv. summitové diplomacie v EU umocnil i v České republice koordinační roli úřadu premiéra a místopředsedy vlády v integrační politice. Tomu odpovídal i mediální formát summitové diplomacie, který se soustřeďuje na vrcholné představitele a identifikuje politiku právě s nimi. Vzhledem k tomu, že hlavním tématem česko-německých styků v politické oblasti byla v roce 2007 evropská integrace a německé předsednictví v EU v první polovině roku, soustředila se pozornost primárně na vrcholné schůzky na úrovni prezidentů a předsedy vlády/kancelářky. Ministr zahraničních věcí a jeho úřad byli i v tomto ohledu jako aktéři česko-německých vztahů méně viditelní.

Naopak na „centrální scéně“ politiky se více než dříve prosazoval prezident. Kromě „heroického principu“ zvýšil jeho viditelnost fakt, že vládní koalice jen s obtížemi hledala řešení sporných témat, k nimž se prezident naopak vyjadřoval dlouhodobě, konzistentně, a tvořil přitom de facto jakýsi pomyslný protipól k pozicím politiky německé. Šlo především o otázku budoucnosti EÚS, vůči níž zaujal prezident V. Klaus vlastní výrazné stanovisko dříve, než vláda dospěla ke kompromisnímu vy-

jednávání. Rovněž v otázce změny globálního klimatu zaujímal jednoznačné důrazné stanovisko, podstatně odlišné od přístupu koaličního kabinetu. Vyjadřoval se proti uznání nezávislosti Kosova, i když vláda hledala přijatelnou pozici v rámci EU, jež se s perspektivou podmíněné nezávislosti původní srbské provincie postupně smířila. Česká politika se tak v některých oblastech, jimž SRN (stejně jako většina zemí EU, v případě Kosova i USA) přikládala prioritní význam z hlediska evropského a světového vývoje, jevila západnímu sousedovi jako mnohohlasá, málo čitelná, a pokud jde o postoj ODS, blízký prezidentu Klausovi, i koncepčně vzdálená.

Lednová konzultační schůzka prezidenta, předsedy vlády, místopředsedy pro evropské záležitosti a ministra zahraničních věcí byla ovšem prezentována jako harmonická.⁸⁶ Ale formování české pozice probíhalo do jisté míry pod tlakem vnějších faktorů, jako byla návštěva kancléřky A. Merkelové a vůbec agenda německého předsednictví EU. Postupně sice vzniklo kompromisní stanovisko vlády, které mlčky akceptoval i prezident. Ale hodnocení výsledků summitu v Bruselu (červen 2007) potvrdilo, že šlo o konsenzus velmi omezený.⁸⁷

V jiné rovině se proces evropeizace stýkal i s procesem regionalizace politiky, kdy kraje jako samosprávné celky postupně rozvíjejí poměrně samostatně vztahy s partnery na své úrovni v zahraničí (tzv. paradiplomacie). Jistým problémem byla asymetrie státoprávního uspořádání SRN–ČR, tedy zemí SRN a krajů ČR. Kraje tak v praxi nemohly podepisovat se zeměmi mezinárodněprávní smlouvy, ale pouze prohlášení o vzájemné spolupráci.⁸⁸ Přesto nejen geografická blízkost a přirozená potřeba/zájem řešit přeshraniční otázky, ale také struktura možností, které skýtá politika EU (přeshraniční rozvojové programy), prohlubování spolupráce stimulovaly.

Ministerstvo zahraničních věcí hrálo při podpoře regionální a přeshraniční spolupráce tradičně důležitou roli. Pracovní skupiny česko-saská a česko-bavorská za koordinace MZV sestavily programy spolupráce, zahrnující aktivity jednotlivých resortů.⁸⁹ Vznikaly ovšem zároveň i programy s delším časovým horizontem, zejména na úrovni jednotlivých resortů a samosprávných celků (viz výše).⁹⁰

Česko-německá deklarace (1997) umožnila vyrovnat deficit, který dříve existoval v institucionálním zajištění vzájemných vztahů zejména ve srovnání s relací německo-polskou, – francouzskou, či – nizozemskou, a vytvořila mj. Fond budoucnosti a bilaterální diskusní fórum pro období 10 let (viz výše).

Na úrovni vzájemných vztahů měl vliv i fakt, že trvala asymetrie ve vztazích mezi politickými stranami. Většina hlavních českých politických stran pěstovala kontakty se sesterskými stranami v SRN. Jiří Paroubek nazval SPD „strategickým partnerem“ ČSSD. Výjimku nadále tvořila ODS, která vzhledem ke své liberálně-konzervativní identitě nenacházela na německé politické scéně partnera, s nímž by sdílela představy o zásadních politických otázkách, včetně představ o budoucnosti EU. Na úrovni *politics* to znamenalo, že v roce 2007 hlavní vládní strany na české a německé straně (tedy ODS a CDU) řada témat spíše odlišovala, než spojovala, zejména když je mediálně úspěšně oslovoval prezident republiky. To nevylučovalo dialog a pragmatickou spolupráci s CDU/CSU na společných tématech, jako je posilování principu subsidiarity a role národních parlamentů v integračním procesu.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI NĚMECKU VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

Pohled na Německo a Němce se v posledních pěti letech neměnil. Němci se o nepříteliš vysokou úroveň sympatií dělili s Poláky, Maďary, Američany, Indy či Japonci.⁹¹ Na druhé straně Německo představovalo hrozbu pouze pro 3 % dotázaných (v případě Íránu šlo o 17 %, Ruska 16 %, USA 12 %). Přesto obraz Německa jistě nebyl neproblematický: stejnou hodnotu ohrožení (3 %) jako z Německa pocítovali dotázaní z Izraele – podle denních mediálních obrazů jedné z bezpečnostně nejkontroverznějších zemí světa.⁹² Česká politika vůči SRN (kromě otázek historických) nebyla pod výrazným tlakem veřejnosti; jakmile opadl pocit ohrožení, přistupovala k německému sousedu bez výrazného zájmu – uvedený efekt byl ostatně oboustranný.⁹³ Výzkum mezi mládeží potvrdil, že pro mladší generaci již ani historické otázky neměly tak zásadní význam jako pro starší občany.⁹⁴

Nový obrat nastal v mediální sféře a veřejném diskurzu. Otázky minulosti, zejména v kontextu aktivit sudetoněmeckých organizací či jejich jednotlivých členů, nacházely v médiích tradičně značnou odezvu. Ale neústily až na výjimky do mobilizačních proklamací, známých z poloviny 90. let.⁹⁵

Na druhé straně ovšem rok 2007 zaznamenal změnu trendu v nahlížení na Německo. V souvislosti s poklesem hospodářské výkonnosti a roztržkou s USA ohledně Iráku (SRN v ní měla v české veřejnosti převažující podporu) byla německá pozice v Evropě v letech 2001–2005 značně oslabena. Paradoxně i proto, že se v podstatě podařilo nalézt řešení pro většinu problémů spojených s minulostí, přestalo oslabené Německo přitahovat soustavnou pozornost českých médií. Rok 2007 tento trend změnil: hospodářský růst Německa, zlepšení vztahů s USA a především důrazný přístup SRN k předsednické funkci EU zajistily SRN velkou mediální pozornost. Tato sice nebyla nekritická, ale představila Německo, podobně jako na počátku devadesátých let, jako rozhodného a vedení schopného aktéra evropské politiky. Hluboké rozdělení české politické scény stran otázek evropské integrace, amerického radaru či klimatických změn česká média sice podrobně komentovala, nicméně v zásadě nesdílela.

ZÁVĚR

Rok 2007 potvrdil, že politická agenda vztahu s Německem je spojena především s aktuální agendou integrační a bezpečnostní politiky. Pokračoval naopak relativní pokles významu historických témat, která nicméně nadále představovala konstantu česko-německého vztahu. Na rozdíl od evropské a bezpečnostní agendy nebo řešení otázek globálního oteplování, které do značné míry českou politickou scénu rozdělávaly, zachovala si „historická agenda“ na české politické scéně jistý mobilizační a integrační potenciál, sjednocovala celou politickou scénu a aktivovala obranné reakce v podstatě všech českých politických subjektů.

Velká četnost kontaktů, kterou si zejména reprezentace ODS na německém předsednictví EU vynutila svým kritickým postojem vůči *Evropské ústavní smlouvě*, zna-

menala zvýšení intenzity, ale nikoli kvality vztahů. Rovněž přístup k americkému projektu protiraketové obrany či v některých kruzích i rozdíly v pojetí otázky Kosova, naznačovaly spíše odstup než sblížení pozic zejména konzervativních stran obou zemí. Obtížné hledání společného jazyka pak zřejmě snížilo přitažlivost ČR jako partnera pro společné projekty v zahraničí: tak se zatím nepodařilo realizovat záměry na společné aktivity v Moldávii nebo vůči palestinské samosprávě, a vytvoření společné *battle group* bude zřejmě odloženo na rok 2012.

Mezi aktiva na české straně patří, že stále intenzivněji pracovala s institucionálním pluralismem německé politiky: například ministr vnitra I. Langer měl plnou podporu na úrovni spolkové vlády (ministra vnitra Wolfganga Schäubleho) při přípravě na vstup země do schengenského systému, což mu pomáhalo získat důvěru i v Bavorsku a Sasku. Otázka Schengenu se stala příkladem aktivně zvládnuté agendy ve vztahu k SRN: ČR argumentovala koncepčně i prakticky, angažovala se na přeshraniční, zemské a federální úrovni a důsledně téma zpracovávala v EU.

Česká politika vůči Německu tak v roce 2007 skýtala diferencovaný obraz. Na jedné straně se úspěšně rozvíjela spolupráce v jednotlivých politických sektorech a oblastech společenského života, včetně regionální úrovně, byla však do značné míry depolitizovaná, decentralizovaná, a proto reagovala na změny v politické konstelaci se zpožděním a omezeně, nebo popřípadě vůbec. V historické agendě si česká politika udržovala zdrženlivý, nicméně aktivní přístup (dokumentační projekt o činnosti sudetoněmeckých antifašistů). Deset let po podpisu česko-německé deklarace roku 1997 kvalitu vztahů na politické úrovni ovlivňovala spíše především témata evropská, bezpečnostní a globální než historická.

Poznámky

- ¹ Autor děkuje za řadu podnětů a připomínek pracovníkům a diplomatům MZV ČR, s nimiž vedl individuální rozhovory. Jde o tyto osoby (v abecedním pořadí, bez udání funkcí): Zdeněk Aulický, Jiří Beránek, Tomáš Ehler, Tomáš Jelínek, Tomáš Kafka, Boris Lazar, Rudolf Jindrák, Jan Sechter a rovněž Jan Prokeš (pracovník Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR). Publikovaný text je samozřejmě zcela v odpovědnosti autora a vyjadřuje jeho názory, nikoli názory uvedených osob.
- ² Bellers, Jürgen (1999): *Politische Kultur und Aussenpolitik im Vergleich*. München u. Wien: R. Oldenbourg Verlag, 1999, s. 7., cit. podle Maull, Hanns W.: *Außenpolitische Kultur*. In: Korte, Karl-Rudolf-Weidenfeld, Werner (Hrsg.): *Deutschland – Trendbuch. Fakten und Orientierungen*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 2001, s. 645–672, zde s. 648.
- ³ *Koaliční smlouva ODS, KDU–ČSL a Strany zelených*. Lidové noviny, 28. 12. 2006; podobně viz Programové prohlášení vlády, 17. 1. 2007. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840; citováno 2. 12. 2007).
- ⁴ *Václav Klaus: Ich habe Angst um Europa*. Frankfurter Allgemeine Zeitung, 15. 3. 2006; Klaus, Václav: *Před debatou o euroústavě*. Hospodářské noviny, 13. 6. 2007.
- ⁵ Srovnej např. *Seven důvodů PRO Smlouvu o Ústavě pro Evropu*. On-line: (www.ČSSD.cz/dokumenty/s10336; citováno 20. 4. 2007).
- ⁶ Novoroční projev prezidenta republiky, 1. 1. 2007, on-line: (www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=siOAVU6u9HAM; stav 31. 1. 2008).

- ⁷ Klaus a Milbradt jsou si blízko v názorech na evropskou integraci. Česká tisková kancelář, 24. 2. 2007.
- ⁸ Merkelová stejně jako Klaus považuje za důležitý obsah změn v EU. Česká tisková kancelář, 18. 4. 2007.
- ⁹ Rozhovor prezidenta republiky V. Klause pro *Mladou frontu Dnes*. MF Dnes. On-line: (www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=UWPHatCkjbE; citováno 25. 4. 2007).
- ¹⁰ Gloser: EU chce bezvízový režim s USA pro všechny členy unie. Česká tisková kancelář, 17. 4. 2007.
- ¹¹ Interview des Präsidenten der Tschechischen Republik für die *WirtschaftsWoche*, 10. 11. 2007. On-line: (www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=vb2e9LXI8Ndc).
- ¹² *Berliner Zeitung*, 23. 1. 2007.
- ¹³ Německé špičky kritizují způsob prosazování základny USA. Česká tisková kancelář, 18. 2. 2007.
- ¹⁴ Zaoarálek: Česko opouští strategickou orientaci na NATO a EU. Česká tisková kancelář, 20. 2. 2007.
- ¹⁵ Ve spolupráci s Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) a Center for International Relations (CIR) se konala 22. 5. 2007 v sídle SWP konference „Missile Defence in Europe – Polish, Czech and German Perspectives“.
- ¹⁶ Merkelová chce debatu o raketách v NATO, chápe i ruské námitky. Česká tisková kancelář, 18. 7. 2007.
- ¹⁷ Viz např. BITTER, Alexander. *Die Nato und die Raketenabwehr Implikationen für Deutschland vor dem Gipfel in Bukarest 2008*. SWP-Studie 2007/S 29, Oktober 2007. On-line: (www.swp-berlin.org/de/common/get_document.php?asset_id=4441).
- ¹⁸ Geopolitický argument pozice země mezi Německem a Ruskem uvedl např. A. Vondra ve vystoupení v Heritage Foundation, 15. 11. 2007. Viz Vondra v USA varoval před omezováním financí na základnu. On-line: (www.ceskenoviny.cz/domov/radar/index_view.php?id=282128).
- ¹⁹ Projev předsedy vlády M. Topolánka na konferenci „U.S. Missile Defence in Europe: Consequences for the Transatlantic Relations“, konané na MZV ČR 31. 5. 2007. In: *Zahraniční politika České republiky: Dokumenty*, 5/2007, s. 35.
- ²⁰ SRN „znovu zaujímá svou tradiční úlohu páteře euro-atlantických vztahů a přichází se zajímavými iniciativami, jako je Nové transatlantické ekonomické partnerství“. Viz projev A. Vondry na dnech USA a Evropské unie, 17. 10. 2007. *Zahraniční politika České republiky: Dokumenty*, 10/2007, s. 38.
- ²¹ Europoslanec ODS J. Zahradil upozornil na „rostoucí náznaky vstřícnosti velkých hráčů EU vůči Rusku. Nevadí jim (míněna ČSSD – pozn. autora), že pokud to půjde dál, může se střední Evropa znovu stát předmětem politického obchodu mezi Německem a Ruskem, a to bez ohledu na své členství v EU.“ Zahradil, Jan: *Socialisté a radar*, 15. 09. 2007. On-line: (blog.aktualne.centrum.cz/blogy/jan-zahradil.php?itemid=1596, stav: 30. 1. 2008).
- ²² Zahradil, Jan: *Radar ano, ústavu ne*, 14. 6. 2007. On-line: (www.euportal.cz/Articles/1600-radar-ano-ustavu-ne.aspx, stav 31.1.2008).
- ²³ V Česku se připravuje výstavba nového plynovodu. Technický týdeník Energie+, 28. 5. 2007. On-line: (www.techtydenik.cz/tech_zpravy.php?id=1097&part=28, stav 31. 1. 2008).
- ²⁴ Stoiber lituje, že se neseťká s Topolánkem; Praha chce Becksteina. Česká tisková kancelář, 25. 8. 2007.
- ²⁵ Podle bavorského ministra je otevření hranic na východ předčasně. Česká tisková kancelář, 25. 11. 2007.
- ²⁶ Viz např. schůzka Langer-Albrecht Buttolo, MV Saska, v Drážďanech. In: *Langer přesvědčoval Sasko o připravenosti ČR na Schengen*. Česká tisková kancelář, 15. 1. 2007.
- ²⁷ Rozšíření EU nepřineslo v Sasku zvýšení kriminality. Česká tisková kancelář, 14. 1. 2007.
- ²⁸ Německá policie rozbila síť převaděčů lidí z Iráku. Česká tisková kancelář, 4. 7. 2007.
- ²⁹ Mezi řadou tzv. kompenzačních opatření, která měla zajistit, aby se zrušením hranic neklesla úroveň vnitřní bezpečnosti, se hlavní naděje kladly v provozování Schengenského informačního systému (SIS) a zavedení schengenských kontrol. Viz např. Informace o zrušení kontrol na státních hranicích před prováděním schengenské úmluvy. Oblastní ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ústí nad Labem. On-line: (www.mvcr.cz/aktualit/regiony/ciz_usti/2005/schengen.html, stav 31. 1. 2008).

- ³⁰ Člun byl uveden do služby 17.12. a je výsledkem společného projektu „INTERREG IIIA – společný policejní člun“ Poříční policie ČR, správy Severočeského kraje a Poříční policie Drážďany, Svobodného státu Sasko. Viz *Spuštění nové policejní hlídkové lodi v Hfensku*. Odbor tisku a public relations, Ministerstvo vnitra ČR, 17. 12. 2007. On-line (www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=77850, stav 31. 1. 2008).
- ³¹ „Kontaktní pracoviště mj. zajišťují tok informací o případech a událostech, zjišťují držitele silničních vozidel či prověřují oprávněnost osob k pobytu. Po zrušení kontrol na společných hranicích tato kontaktní pracoviště převzou naprostou část přeshraniční agendy, kterou dosud spoluvyřizovaly i útvary Služby cizinecké a pohraniční policie mimo jiné na státní hranici.“ In: *Ve Schwandorfu a v Petrovicích vzniknou společná policejní centra*. Odbor tisku a public relations, Ministerstvo vnitra ČR, 23. 11. 2007. On-line: (www.mvcr.cz/rs_atlantic/project/article.php?id=74636, stav 31. 1. 2008).
- ³² *Sasko zamítlo odklad zrušení hraničních kontrol pro ČR*. Česká tisková kancelář, 14. 5. 2007.
- ³³ Seeger, Mathias (Präsident der Bundespolizei): *Stellungnahme zum Gesetz zur Änderung des Bundespolizeigesetzes und andere Gesetze*. 7. 1. 2008, Potsdam. On-line: (www.bundestag.de/ausschuesse/a04/anhoeerungen/Anhoerung11/Stellungnahmen_SV/Stellungnahme03.pdf, stav 12. 20. 2008).
- ³⁴ V Libereckém kraji se otevřou tři nové přechody do Německa, krušnohorský přechod Český Mlýn–Rittersgrün rozšířil provoz, vznikly čtyři nové turistické stezky, na Ašsku mají vzniknout tři nové hraniční přechody.
- ³⁵ *Národní park Šumava střeží smíšené česko-německé hlídky*. Česká tisková kancelář, 1. 11. 2007.
- ³⁶ Vznik Charty 77 a odvaha jejích signatářů byly podle Steinmeiera milníkem při vzniku základů občanské společnosti ve východní a střední Evropě v době studené války. „...Jejich vynikající práce zůstane jedním z nejdůležitějších přínosů k překonání nesvobody a rozdělení Evropy. Právě za to je Německo velmi vděčné.“ In: *Ministr zahraničí Steinmeier ke 30. výročí založení Charty 77*. Auswärtiges Amt, Pressereferat.
- ³⁷ Projev prezidenta republiky u příležitosti státního svátku dne 28. října 2007, viz www.klaus.cz, stav 30. 1. 2008.
- ³⁸ V únoru 2003 se pro zachování a naopak zrušení dekretů vyslovilo 67 % a 5 %, v prosinci 2006 to bylo 53 % a 13 %. Viz Kunštát, Daniel: *Veřejnost o odsumu a Benešových dekretech*. Tisková zpráva, CVVM, Sociologický ústav, 18. 12. 2006.
- ³⁹ Vláda SRN opakovaně potvrdila platnost prohlášení z listopadu roku 2004, v němž odmítla majetkové požadavky vyhnanců, a naopak bude toto své stanovisko opakovat i před mezinárodními soudy. Viz např. *Ein Gutes und nachbarschaftliches Miteinander*. Interview ministra Steinmeiera pro Gazeta Wyborcza, 10. 12. 2008. On-line: (www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Infoservice/Presse/Interviews/2007/071210-Steinmeier-GazetaWyborcza.html, stav 30. 1. 2008).
- ⁴⁰ Vláda České republiky vyjádřila ve svém prohlášení z 24. 8. 2005 své hluboké uznání československým občanům (zejména německé národnosti), odpůrcům nacistického režimu, a vyslovila jim omluvu za to, že byli v rozporu s poválečnou legislativou postiženi v souvislosti s opatřeními uplatňovanými proti tzv. nepřátelskému obyvatelstvu. Projekt „Dokumentace osudů aktivních odpůrců nacismu, kteří byli po skončení druhé světové války postiženi v souvislosti s opatřeními uplatňovanými v Československu proti tzv. nepřátelskému obyvatelstvu“ vychází z vládního usnesení č. 1081 ze dne 24. 8. 2005. Jeho úkolem je podchytit a shromáždit svědectví o životě odpůrců nacismu z řad někdejších občanů Československé republiky německé národnosti a seznámit s jejich osudy nejširší veřejnost. Má tak představovat výraznou morální satisfakci. On-line: (www.usd.cas.cz/cs/stranky/projekty/antifa). K výsledkům projektu např. *Němci proti Hitlerovi*, tematické číslo časopisu *Dějiny a současnost*, 4/2007.
- ⁴¹ Kromě německých by měly v Chebu ležet i ostatky ostatních vojáků, kteří padli na území Československa během 1. a 2. světové války. V případě dohody bude projekt financovat z velké většiny německý Spolek pro péči o válečné hroby. Viz *Radniční listy*, Cheb, prosinec 2007. On-line: (www.mestocheb.cz/vismo/dokumenty2.asp?u=5091&id_org=5091&id=666151&p1=0&p2=&p3=, stav 15. 2. 2008).

- ⁴² „Zapomenutí hrdinové“ – práce na projektu vykazuje výsledky. Tisková zpráva, Collegium Bohemicum, 30. 11. 2007. On-line: (www.collegiumbohemicum.cz/cinnost/30112007_Tiskova-zprava.pdf).
- ⁴³ Ministři zahraničních věcí na pozvání reagovali běžně, ani oni se ovšem nikdy srazu nezúčastnili.
- ⁴⁴ Viz např. *Tauziehen um Zentrum oder „Zeichen“*. Sudetendeutsche Zeitung, 23. 11. 2007.
- ⁴⁵ *Berlín chce slyšet názory Polska a ČR k dokumentačnímu centru*. Česká tisková kancelář, 28. 11. 2007.
- ⁴⁶ *Mladí Němci a Češi považují šrámy z minulosti za překonané*, ibid.
- ⁴⁷ V ČR bylo zpracováno přes 107 000 žádostí; odškodnění bylo přiznáno 75 769 oprávněným. Tito lidé se dočkali celkové sumy téměř 208 mil. EUR (5,8 mld. Kč). Nejvíce – až 7700 EUR – dostávaly oběti z koncentračních táborů, káznic a věznic. Z nich se v Česku satisfakce dočkalo téměř 9000. Česká tisková kancelář, 12. 6. 2007.
- ⁴⁸ Nachtamnová, Iva: *Končí odškodňování z Německa. Zbývají jen drobky*. Aktuálně.cz, 16. 12. 2007. On-line: (aktualne.centrum.cz/domaci/zivot-v-cesku/clanek.phtml?id=516247).
- ⁴⁹ Thiel, Martin: *Informace pro žadatele o tzv. Ghetto-Rente*. Tereziňská iniciativa, č. 41, leden 2008, s. 7. On-line: (www.terezinstudies.cz/pdfs/newsletter41.pdf), stav 10. 20. 2008).
- ⁵⁰ *Viz Česko a Německo daly další miliony do fondu budoucnosti*. Česká tisková kancelář, 26. 9. 2007.
- ⁵¹ *Zahraniční politika České republiky: Data, 10/2007*. Ministerstvo zahraničních věcí, Praha, s. 37.
- ⁵² Jde o týmy zabývající se otázkou menšin, pracovní mobility, partnerství mezi městy a subsidiaritou. V období působení diskusního fóra do roku 2002 se ovšem ukázala práce skupiny pro otázky menšin značně konfliktní.
- ⁵³ Viz Hahnová, Eva: *Česko-německá deklarace – model po deseti letech*. In: Loužek, Marek (ed.): *Česko-německá deklarace. Deset let poté*. Praha: CEP 57/2007, s. 29. Autorka tuto tezi přednesla na konferenci SCEP 23. 1. 2007 a získala pro ni značnou podporu.
- ⁵⁴ *Česko-německý projekt o menšinách nedospěl k jednotným závěrům*. Česká tisková kancelář, 21. 2. 2007.
- ⁵⁵ Berliner Zeitung: „*Genosse Fürst*“. 31. 3. 2007. Překlad článku on-line: (www.mzv.cz/www/default.asp?id=47735&ido=20192&idj=1&amb=2&ParentIDO=).
- ⁵⁶ In: *Podle Schwarzenberga roste podpora protiraketovému štítu v NATO*. Česká tisková kancelář, 14. 5. 2007.
- ⁵⁷ Schmidt, Hans-Jörg: „*Offene Wunde*“. *Beckstein beklagt bei Besuch in Prag Vertreibung*. Oberpfalznetz, 13.9.2007. On-line: (www.oberpfalznetz.de/onetz/1103348-100,1,0.html#top), stav 31. 1. 2008).
- ⁵⁸ Pracovní návštěva se ostatně konala na pozvání ministra vnitra Ivana Langera.
- ⁵⁹ *Bavorská SPD: Posilování vztahů s ČR je na nás*. Česká tisková kancelář, 21. 10. 2007.
- ⁶⁰ *My Berlínskou zed' stále ještě bouráme, řekl Topolánek*. Česká tisková kancelář, 26. 10. 2007.
- ⁶¹ Souhrnná teritoriální informace Německo. Zpracováno a aktualizováno zastupitelským úřadem ČR v Berlíně 1. 10. 2007, s. 74. On-line: (services.czechtrade.cz/pdf/sti/nemecko-2007-10-01.pdf), staženo 20. 4. 2008).
- ⁶² *V zahraničním obchodě ČR zaujímá Německo dominantní postavení*. Česká tisková kancelář, 21. 1. 2007.
- ⁶³ Podíl ČR na dovozech SRN dosahoval 3,0 % a na německých vývozech 2,5 %. ČR tak zaujímala 12., resp. 13. místo v tabulce nejdůležitějších obchodních partnerů SRN. Viz tabulka Wichtigste Handelspartner der Bundesrepublik Deutschland, 2006. On-line: (www.bmwi.de/BMWi/Redaktion/PDF/A/aussenhandelsdaten-handelspartner,property=pdf,bereich=bmwi,sprache=de,rwb=true.pdf).
- ⁶⁴ Huber: „Bayern öffnet Büro in Prag“. Pressemitteilung Nr. 235/07. On-line: (www.stmwivt.bayern.de/presseinfo/pressearchiv/2007/07/pm235.html).
- ⁶⁵ Souhrnná teritoriální informace Německo, op. cit., s. 75.
- ⁶⁶ Bautzová, Libuše: *Kudy tečou miliardy*. Ekonom, 11. 10. 2007. On-line: ekonom.ihned.cz/322196810-podpora+exportu-400000_d-25, citováno 13. 2. 2008).
- ⁶⁷ *Průzkum: ČR je pro německé investory nejatraktivější z 20 zemí*. Česká tisková kancelář, 28. 3. 2007.

- ⁶⁸ *Karlovarský kraj bude spolupracovat se Saskem na stavbách silnic*. Česká tisková kancelář, 15. 3. 2007.
- ⁶⁹ *Domažlický deník: Bavorští pumpaři svádí marný boj s Čechy*. Česká tisková kancelář, 19. 3. 2007.
- ⁷⁰ Partneři Jihočeského kraje v zahraniční spolupráci. On-line: ([www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=333&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=333&par[lang]=CS), citováno 15. 2. 2008).
- ⁷¹ Na program bylo z fondů EU vyčleněno 151 mil. EUR, jež financují jednotlivé programy ve dvou prioritních osách: jedna se orientuje na hospodářský rozvoj, lidské zdroje a sítě, druhá na rozvoj území a životní prostředí. Všechny projekty musejí mít přeshraniční dopad; musí zahrnovat příjemce z obou zemí, kteří spolupracují nejméně dvěma z těchto způsobů: společná příprava, společné provádění, společné využívání pracovníků a společné financování. On-line: (www.strukturalni-fondy.cz/op-preshranicni-spoluprace-cr-bavorsko, citováno 12. 2. 2008).
- ⁷² Programové osy projektu, na který EU vyčlenila 207 mil. EUR, byly čtyři: rozvoj rámcových společenských podmínek v území, rozvoj hospodářství a cestovního ruchu, zlepšení situace přírody a životního prostředí a nakonec technická pomoc. On-line: (www.strukturalni-fondy.cz/op-preshranicni-spoluprace-cr-sasko, citováno 12. 2. 2008).
- ⁷³ Moritz, Michael: *Entwicklung in Ostbayern besser als erwartet*. IAB Kurzbericht, Nr. 20, 9. 10. 2007. On-line: (doku.iab.de/kurzber/2007/kb2007.pdf). Autor ve své studii posuzuje sice první desetiletí od otevření hranic (1989–2001), předpokládá ale rovněž, že není třeba očekávat nějaký zásadní negativní zlom při sjednocení pracovního trhu Německa a nových členských zemí EU.
- ⁷⁴ Téma zmínil i premiér M. Topolánek při svém jednání s budoucím bavorským ministerským předsedou 12. září v Praze. Česká strana neviděla „žádný skutečný reálný problém, který by jak německou vládu, tak potažmo bavorskou vládu vedl k tomu, že by neměla zrušit moratorium na volný pohyb pracovních sil z České republiky“ a vnímala německou pozici jako vnitropoliticky motivovanou, případně vyvolanou obavou z přílivu pracovních sil z jiných zemí. Vystoupení M. Topolánka na tiskovém briefingu s ministrem Becksteinem, 12. 9. 2007. In: *Zahraniční politika České republiky: Dokumenty 9/2007*, s. 23. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=30693).
- ⁷⁵ *Němci nemají strach z otevření trhu práce*. Česká tisková kancelář, 2. 8. 2007.
- ⁷⁶ *Čeští inženýři v oblasti strojírenství, elektrotechniky a automobilového průmyslu a čeští absolventi německých vysokých škol získávají přístup k německému pracovnímu trhu*. Tisková zpráva MPSV, 19. 10. 2007. On-line: (www.mpsv.cz/files/clanky/4733/19102007a.pdf, citováno 12. 2. 2008).
- ⁷⁷ Víz projekt Centra pro otázky migrace s názvem „Zvýšení šancí migrantů při vstupu na trh práce“, který probíhá od začátku roku 2007. Projekt je zaměřen na rozšíření poskytovaného kvalifikovaného poradenství cizincům o oblast poradenství souvisejícího se zaměstnáváním, s cílem usnadnit migrantům jejich vstup na trh práce. On-line: (www.mpsv.cz/cs/4704, citováno 12. 2. 2008).
- ⁷⁸ Vavrečková, Jana a kol.: *Riziko odlivu lékařů a odborníků IT/ICT z České republiky do zahraničí*. Praha, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2007. On-line: (www.vupsv.cz/Fulltext/vz_214.pdf, citováno 12. 2. 2008).
- ⁷⁹ *Češi nemohou volně pracovat již jen v pěti zemích EU*. Česká tisková kancelář, 1. 11. 2007.
- ⁸⁰ Víz distance od pozice německé kancléřky např. v poznámce „v otázce globálního oteplování Al Gorové a Angely Merkelové vyhrájí bez ohledu na to, co ten Klaus dělá“ v interview pro MF Dnes, 8. 12. 2007. On-line: (www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=VhdywGaeaWwo).
- ⁸¹ *Klaus v MfD: Rozhodnutí G8 o snížení emisí je libivé*. Česká tisková kancelář, 9. 6. 2007.
- ⁸² *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Spolkové republiky Německo o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání v oblasti vysokého školství*, podepsaná v Praze 23. 3. 2007.
- ⁸³ *Školy v česko-německo-polském příhraničí budou spolupracovat*. Česká tisková kancelář, 9. 5. 2007.
- ⁸⁴ Víz prezentace projektu on-line: (www.tschechische-bibliothek.de/index1.htm).
- ⁸⁵ *Smlouva mezi Českou a Slovenskou federativní republikou a Spolkovou republikou Německo o dobrém sousedství a přátelské spolupráci ze dne 27. 2. 1992, Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji z 21. 1. 1997*.
- ⁸⁶ *Klaus: Mezi Hradem a vládou nejsou v zahraniční politice rozpory*. Česká tisková kancelář, 23. 1. 2007.

- ⁸⁷ Viz např. Teze vystoupení prezidenta republiky na setkání s českými velvyslanci, 30. 8. 2007. On-line: (www.klaus.cz/klaus2/asp/clanek.asp?id=AHcCjhhV5caI, citováno 30. 1. 2008).
- ⁸⁸ Podle hejmana Ústeckého kraje Jiřího Šulce nebylo možné se Saskem uzavřít smlouvu o spolupráci, protože české a německé členění na regiony není srovnatelné. Sasko je spolková země, kdežto na české straně jde o kraj. Smlouvu podepsali prezidenti vládních prezidií v Drážďanech a Chemnitz, tedy představitelé německých krajů. Na rozdíl od českých krajů, jejichž představitelé jsou voleni, jsou němečtí představitelé prezidií pouze jmenovaní vládní úředníci. Viz *Hasiči z Ústeckého kraje a Saska budou spolupracovat*. Česká tisková kancelář, 5. 2. 2007.
- ⁸⁹ Spolupráce mezi ČR a Saskem (podobně jako i s Bavorskem) zahrnuje deset oblastí: hospodářství a turismus; dopravu; vnitro; územní rozvoj; zemědělství a lesnictví; ochranu životního prostředí; oblast spravedlnosti; zdravotnictví, práci a sociální věci; vzdělávání, vědu a umění; kraje/Bezírky a euroregiony.
- ⁹⁰ Viz např. *Program přeshraniční spolupráce 2007–2013 Česká republika–Svobodný stát Sasko*.
- ⁹¹ Škodová, Markéta: *Vztah Čechů k vybraným národnostem*. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 31. 1. 2008. On-line: (www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100750s_ov80131.pdf).
- ⁹² Veselský, Michal: *Bezpečnostní rizika pro ČR z pohledu veřejného mínění*. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 1. 2. 2008. On-line: (www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100753s_po80201.pdf).
- ⁹³ *ČR–Bavorsko: Češi a Němci jsou vůči sobě 17 let po otevření hranic lhostejní*. Česká tisková kancelář, 31. 5. 2007.
- ⁹⁴ *Mladí Němci a Češi považují šrámy z minulosti za překonané*. Česká tisková kancelář, 27. 9. 2007.
- ⁹⁵ Trvalou výjimku tvoří tisk KSČM. Viz např. Groušl, Josef: *Německo se vyvíjí, revanšismus zůstává*. Haló noviny, 2. 10. 2007.